

LINA MURINIENĒ

Lietuvos edukologijos universitetas
lina.muriniene@leu.lt

Naujosios Akmenės jaunimo kalba: tradicinės tarmės relikvai ir inovacijos

Pranešimu numatoma apžvelgti šiaurės žemaičių telšiškių rytiniame pakraštyje esančio miesto – Naujosios Akmenės – jaunimo kalbos ypatybes. Pranešime iš esmės koncentruojamasi į tarmės fonetikos ir prozodijos pokyčius. Gramatikos ir leksikos dalykai paminimi tik patys svarbiausi.

Teiginiai remiami naujausiu 2015 metais pranešimo autorės atliktu Naujosios Akmenės šnektos tyrimu. Imtis tokio tyrimo paskatino keletas priežasčių: pirma, neseniai atlikto Lietuvių kalbos instituto projekto „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (vadovė prof. Danguolė Mikulėnienė) rezultatai; antra, Lietuvos edukologijos universitete atliekami tarmėtyros darbai (iš pastarųjų ypač minėtinas 2014 metais sėkmingai apgintas Gabrielės Rubežiuotės bakalauro darbas „Žemaičių tarmės ypatybės Mažeikių miesto jaunimo kalboje“ (darbo vadovė doc. Rima Bakšienė)) ir, trečia, pačios autorės siekis naujai pažvelgti į gimtosios akmeniškių šnektos pokyčius.

Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad jau susiformavęs visiškai naujas miesto kalbos darinys, mažą sąlyčio taškų beturintis su tradicine tarme. Daugelis esminių – skiriamųjų – šiaurės žemaičių telšiškių patarmės fonetikos ypatybių, galima sakyti, išnykusios: dvibalsių [e̞i], [o̞u] vartojimas [ie], [uo]; afrikatų [č], [dž] atliepimas [tʰ], [dʰ]; dvibalsių [ai], [ei] vienbalsinimas tiek žodžių galūnėse, tiek šaknyse. Kita vertus, yra ir labai nuosekliai išlaikomų ypatybių, pavyzdžiui, balsių [e̞·], [o̞·] dvibalsinimas, ilgųjų balsių trumpinimas (dažnai iki pusilgio) nekirčiuotuose skiemenyse. Tvirčiau išlaikyta tradicinė prozodija, ypač kirčio atitraukimas iš galinio trumpojo ar ilgojo cirkumfleksinio skiemens.